

TONE KRALJ (1900 – 1975)

Slikar, kipar, grafik, ilustrator in arhitekt Tone Kralj je eden izmed najpomembnejših slovenskih umetnikov in ključna osebnost ekspresionizma ter nove stvarnosti.

Rojen je bil v kmečki družini v Zagorici pri Dobropolju, kar lahko pojasni vpliv kmečkega življenja in zemlje v njegovem ustvarjanju. Leta 1912 se je vpisal na Škofijsko gimnazijo sv. Stanislava v Ljubljani, a je maturiral šele leta 1920, saj je bil tri leta pred tem mobiliziran. Na reki Piavi je tako dočakal razsutje avstro-ogrske armade. Ti grozljivi vojni dogodki so prav tako pustili pomemben pečat na njegovem ustvarjanju. Kasneje se je šolal v Pragi, na Dunaju, v Parizu, Rimu in Benetkah. Veliko je razstavljal doma in po Evropi, med drugim je tudi štirikrat sodeloval na beneškem Bienalu. Leta 1972 je prejel Prešernovo nagrado za življenjsko delo.

Posebej se je ukvarjal s sakralno umetnostjo, saj je poslikal preko štirideset cerkva, zlasti na Primorskem. Skozi te podobe je kazal tragedije slovenskega naroda pod italijansko okupacijo. Ker je bila tam slovenska beseda prepovedana, jo je želel nadomestiti s slovensko sliko. Tako je v cerkveno tematiko velikokrat vpletal narodnostno noto, fašistične nasilneže je spretno upodobil v podobah zla, prav tako pa je glavne motive pogosto dopolnjeval s slovanskimi svetniki. Med drugim se je leta 1939 lotil tudi poslikave cerkve sv. Lucije na Mostu na Soči. Zaradi teh in prejšnjih fresk je vzbudil pozornost pri fašistični policiji in se je raje umaknil na varno v Benetke, kjer se je vpisal na visoko šolo za arhitekturo. Leta 1941 se je vrnil in nadaljeval s poslikavami cerkva na Primorskem ter tam ostal do leta 1945.

Kraljeva dela so družbeno kritična in največkrat tematizirajo težko kmečko življenje in 1. svetovno vojno oz. njene posledice.

Poslikava cerkve sv. Lucije, Most na Soči, 1939/40

Del poslikave (Kristusovo srečanje z materjo) župnijske cerkve sv. Martina, Hrenovice, 1942/43

INVALID V BENETKAH, 1940, olje na platnu

Na sliki je upodobljen slepec, ki na beneškem mostu igra na harmoniko. Napis na tablici izdaja, da gre za vojnega invalida.

Slepota moža se navezuje na poslikavo cerkve sv. Lucije, ki je slikar zaradi odhoda v Benetke ni zmožal dokončati, zato je scene iz življenja svetnice naslikal na platno, medtem ko je bival v Benetkah. Sv. Lucija, mučenica, ki so ji iztaknili oči, je namreč med drugim tudi zavetnica slepih in slabovidnih.

S prikazom slepega in zavrženega vojnega veterana, ki se preživlja z beračenjem, je Kralj želel prikazati takratno fašistično ideologijo v Italiji. Mož, ki je žrtvoval sebe za domovino, je sedaj manjvredni državljani, saj s svojo hibo ne ustreza kultu »novega Italijana«, ki ga je razvil fašizem. Ta naj bi bil »državljan – vojak«, družba pa bi bila družba bojevnikov. Celotno družbeno dogajanje je bilo tako usmerjeno v financiranje vojskovanja v drugi svetovni vojni, v kateri je Italija sodelovala. Skrb za pomoči potrebne, med drugim tudi vojne invalide, pa je bila postavljena na stranski tir. Kralj je tako z vojnim invalidom pokazal, kako fašizem ne dela krivice samo manjšinam, ki se mu zdijo manjvredne, temveč tudi lastnim državljanom, ki ne ustrezajo ideji o telesni moči in popolnosti.

Pomen glave oziroma temnih očal, ki jih nosi mož in označujejo njegovo slepoto, poudarjajo likovna sredstva: glava je posebej obdana s svetlobo in zasukana v drugo smer kot telo, oranžen šal okoli vratu je kontrasten modrini vode v ozadju. Glavno smer gibanja na sliki usmerja raztegnjen meh harmonike. V tej smeri se giblje tudi vodni kanal za moškimi in pa niz hiš ob kanalu. To nam daje občutek padanja in počasnega pogrezanja, k čemur prispevajo tudi temnejše barve v prvem planu. Hkrati pa ravno te barve poudarijo rdečo harmoniko, ki kaže na upanje.

Na stičišču glavnih smernic slike je leva roka, s katero igra na harmoniko. Ta izumetničena in poudarjena gesta je izraz veteranovega psihičnega stanja, ki se dodatno izrazi tudi z ozadjem slike. Veteran stoji na mostu Ponte dell'Accademia čez kanal Grande, ki je sicer znan po izjemnem razgledu proti baročni cerkvi Santa Maria della Salute (sv. Marija Zdravja). Ta votivna cerkev je bila postavljena, ko je po zaobljubi prenehala kuga, ki je izbruhnila leta 1630 in pobila skoraj tretjino beneškega prebivalstva. A Kralj je ta čudoviti pogled popačil in s tem poudaril, da je bilo zdravje veteranu odvzeto in da ni upanja na povrnitev vida.

Pri upodobitvi gre torej za prefinjen način prepletanja religiozne tematike in osebne človeške tragedije. Tako se za nazorno izraženo problematiko človeškega trpljenja v obliki slepega vojnega invalida skriva religiozna mistika – po eni strani zavetje s strani sv. Lucije in po drugi strani odsotnost sv. Marije Zdravja.

Metoda Kemperl, Daniela Zupan

Pravi pogled iz mostu Ponte dell'Accademia proti cerkvi Sta. Maria della Salute